5/2026, ŠT. 123

AKROPOLITANEC

ZA BOLJŠEGA ČLOVEKA IN BOLJŠI SVET

Ples življenja

Beethoven in vzvišeno

Umetnost predanosti

FILOZOFIJA

KULTURA

PROSTOVOLJSTVO

www.akropola.org

AKROPOLITANEC

MAJ 2026 | ŠT. 123

NOVA AKROPOLA | kulturno društvo
www.akropola.org

Wolfova 8, 1000 Ljubljana
070 601 651, 059 78 02 11
info@akropola.org

Tyrševa 7, 2000 Maribor
040 709 955
maribor@akropola.org

Odpiralni čas:
ponedeljek–četrtek 18.00–22.00

Ime revije: *Akropolitanec*
Založnik: Kulturno društvo Nova Akropola, Wolfova 8, Ljubljana
Odgovorni urednik: Stjepan Palajsa
Uredništvo: Andrej Praček, *urednik*, Nija Androjna, *grafično oblikovanje*, Barbara Krasnik, *prevodi*
Leto, mesec in številka izdaje: maj 2026, št. 123, mesečnik
Kontaktni podatki:
akropolitanec@akropola.org
ISSN 3023-9486

V TEJ ŠTEVILKI:

• UMETNOST IN PSIHOLOGIJA: PLES ŽIVLJENJA 5
• GLASBA: BEETHOVEN IN VZVIŠENO 7
• UMETNOST IN SVETO : UMETNOST PREDANOSTI 10
• ARHEOLOŠKA DEDIŠČINA: MORSKI GRIFON 12
• ANEKDOTA: USTVARJALNI SCHUBERT 13

BESEDA UREDNIKA

Da bi razumeli vlogo umetnosti, si za trenutek poskusimo zamisliti svet brez nje. Kako bi bilo, če skrivnostni obrtniki ne bi zgradili katedrale Notre Dame v Parizu, če Bach ne bi zapisal Matejevega pasijona in če nam Michelangelo ne bi zapustil marmornatega Davida ter podobe stvarjenja Adama na stropu Sikstinske kapele? Zdelo bi se, kot da bi ostali brez samega vrha človeške ustvarjalnosti, brez dela duše zahodne civilizacije.

Izpostavil sem le nekaj znanih stvaritev zahodne civilizacije, tistih, ki so mi najprej prišle na misel. Če jih nekoliko natančneje preučimo, opazimo, da pripadajo različnim umetniškim zvrstem – arhitekturi, glasbi, kiparstvu in slikarstvu –, vendar jih povezuje nekaj bistvenega: vse izražajo elemente religije. V tem primeru pretežno krščanske, kar ni presenetljivo, saj gre za prevladujočo religijo prostora in časa, v katerem so ta dela nastala.

Gre za sakralno umetnost. Njena naloga je na svojstven način prenesti tisto, kar presega zmožnosti intelekta; tisto, kar sega v svet arhetipov in zakonov, ki bivajo za vsakršno pojavnostjo ter so njen vzrok. Upal bi si trditi, da prav umetnost, ki prenaša sveto, po svojem pomenu posebej izstopa. To je umetnost, ki človeka dviguje in preobraža. Dotika se nečesa nespremenljivega v naravi in v človeku, zato ne potone v pozabo, ne glede na časovno oddaljenost svojega nastanka.

Seveda obstajajo tudi druga dela, ki jih prav tako uvrščamo med umetnost in imajo svojo vrednost, vendar bolj površinske narave. Gre za dela večje ali manjše dovršenosti, katerih sporočilnost je predvsem čustvene ali intelektualne narave. Takšna dela so lahko določen čas zelo priljubljena, nato pa postopoma izginejo iz naše pozornosti. Tudi ta umetnost ima nedvomno svoje mesto v kulturi, vendar bi želel posebej poudariti pomen tiste izstopajoče umetnosti duhovne vrednosti.

Kakšna je torej njena vloga? Mislim, da je umetnost neposreden jezik, s katerim se sporočilo višje vrednosti dotakne naše duše. Včasih zaobide razum, drugič z njim sodeluje, gotovo pa zaigra na naše najobčutljivejše strune – vsaj pri tistih, pri katerih te strune niso otrdele.

Prava umetnost živi in prenaša moč na občinstvo, najbolj pa vpliva na samega ustvarjalca. Ta mora prefiniti svoje zaznave, da bi lahko uzrl in prenesel moč arhetipov. Kdor se aktivno posveča takšni umetnosti, postane svojevrsten svečenik. Čeprav nesebično daje, v resnici največ prejema, saj ni mogoče prenašati nečesa lepega, ne da bi bil človek tega tudi sam deležen. Zato bi vsakomur svetoval, naj vnese delček umetnosti v svoje življenje – čim bolj dejavno in v tolikšni meri, kolikor jo je njegova osebnost sposobna sprejeti in izraziti. A to ni nekaj statičnega, kajti umetnost človeka postopoma prečiščuje in izostri njegove zaznave. Umetnost je namreč lahko tudi pot. Ena izmed poti, po katerih se človek vzpenja proti lastnim vrhovom.

Andrej Praček, *urednik*

Tečaj retorike – 3., 10. in 17. junij 2026 od 17.00 do 20.00 – Tyrševa 7, Maribor

Filozofsko kolesarjenje

Po zmajevi poti Dravskega polja
z interaktivnimi delavnicami

6. junij 2026

Na kolesarski poti bomo spoznali mogočni Ptujski grad, skrivnostni Grad Vurberk, renesančni Grad Rače, plemiški Dvorec Frajštajn, zapuščeni dvorec Ravno polje (Ebensfeld) in njihove zgodbe. Prepotovana zunanja pot bo hkrati spodbuda za razumevanje zavite poti skozi področja naše psihe, gorovja našega notranjega človeka ter skritih zakladov našega bitja.

Starodavna učenja za sodobni čas

Z disciplino proti strahu

Špartanska pot

18. junij 2026 ob 19.00
Wolfova 8, Ljubljana

Vesela fizika na Art kampu
2.-4. julij 2026 – Mestni park Maribor

PSIHOLOŠKA DELAVNICA

Umetnost reševanja konfliktov

7. 7. 2026 od 18. do 20.30
Wolfova 8, Ljubljana

PREDAVANJE

Joga in filozofija

Dve poti, ista zahteva:
spoznaj sebe, vladaj sebi

20. avgust 2026 ob 19.00
Wolfova 8, Ljubljana

PLES ŽIVLJENJA

TRISHYA SCREWVALA

Ples je univerzalni jezik, ki presega geografijo in čas. Je sredstvo za izražanje čustev, ki jih ni mogoče ujeti z besedami. Čeprav se oblike plesa razlikujejo med kulturami, se zdi, da težnja pravega plesalca vedno ostaja enaka – asimilirati in ponotranjiti načela lepote, harmonije in gracioznosti skozi gibanje in obliko, s čimer občinstvo spremlja k izkušnji in odkrivanju istih arhetipov, ki so latentno prisotni v vsakem posamezniku. Ukvarjanje s plesom zahteva slušne, vizualne in kinestetične sposobnosti, ki zahtevajo ne le obvladovanje telesa, temveč tudi občutljivost za estetiko, prostorsko zaznavanje in intuitivno sposobnost zaznavanja ritma. Morda je prav ta sposobnost brezhibnega združevanja različnih elementov v eno samo umetniško obliko tista, ki daje plesu edinstveno značilnost združevanja nasprotij. V svojih izkušnjah kot baletna plesalka in študentka filozofije sem zaznala potencial plesa, da pomaga razkriti temeljno načelo življenja – da je harmonijo mogoče doseči le, če smo sposobni najti točko enotnosti med na videz nasprotujočimi si načeli.

Od vrtoglavih piruet balerine do hitrega dela nog plesalca bharatnatyama, je gibanje v središču vsega plesa. Pa vendar je najbolj presenetljiv občutek miru in stabilnosti, ki ga plesalec izžareva tudi sredi najbolj divjega gibanja. Zanimivo je, da to agilnost omogoča močno središče. Močne mišice trupa plesalcu omogočajo ohranjanje ravnotežja in nadzora v najhitrejših rutinah. In sposobnost, da med izvajanjem neskončnega zaporedja hitrih obratov upremo pogled v

KOT PRI PLESU JE TUDI V NAŠEM VSAKDANJEM ŽIVLJENJU NAŠA SPOSOBNOST, DA OHRANIMO POGLED OSREDOTOČEN KLJUB ZUNANJEMU KAOSU, ODVISNA OD NAŠE SPOSOBNOSTI, DA NAJDEMO NOTRANJI MIR.

stabilno središče, daje smer in stabilnost. Tako je tudi v našem vsakdanjem življenju naša sposobnost, da ohranimo pogled osredotočen kljub zunanjemu kaosu, odvisna od naše sposobnosti, da najdemo notranji mir. V nenehnem plesu življenja moramo določiti svoj lasten ritem, namesto da nas prevzame hrup okolice.

Poleg tega plesalec nikoli ne bo stal pri miru, saj celo mirujoča drža vseh plesnih oblik vsebuje subtilno, a izrazito gibanje – pa naj bo to poravnava hrbtenice, izteg vratu, dinamičen zasuk nog – občutek življenja in energije je vedno prisoten. Življenje je vedno v gibanju, zato nenehna potreba po odmoru

oziroma hrepenenje, da bi za trenutek "pritisnili gumb za pavzo" pravzaprav pomeni odmik od osnovnega načela življenja, stagnacijo in upor naravnemu ritmu življenja.

Moč in mišičavost plesalčevega telesa se pogosto slavita kot temeljna dejavnika spretnosti in okretnosti plesalca. Omogočata visoke skoke ali, nasprotno, nastop v počepu s telesom blizu tal. Vendar pa je brez gibljivosti moč sama po sebi lahko škodljiva za plesalca. Prava moč je daleč od tega, da bi bila toga in nepremična sila. Je bolj kot voda, ki lahko prereže najtrše snovi in s svojo fluidnostjo in prilagodljivostjo premaga vsako oviro na svoji poti. Prav to kombinacijo notranje moči in zunanje mehkobe izraža plesalec. Če pogledamo na lastno življenje, pogosto težimo k temu, da te lastnosti izražamo v obratnem vrstnem redu. Svojo notranjo mehkobo, negotovost ali pomanjkanje samozavesti morda skrivamo in ščitimo z zunanjo fasado napadalnosti in trdosrčnosti, namesto da bi razvili močno in stabilno središče, ki nam omogoča večjo prožnost in prilagodljivost pri spoprijemanju z izzivi življenja.

Disciplina je še eno ključno načelo, ki je sinonim za ples. Pravzaprav vztrajanje pri natančnosti, ponavljanju in strogem upoštevanju discipline, ki jo zahtevajo zlasti klasične umetnosti, pogosto odvrača ambiciozne plesalce. Vendar pa prav ta disciplina in neusmiljeno ponavljanje umetniku omogočata, da obvlada osnove, premaga lastne telesne in duševne omejitve ter razkrije svoj pravi potencial. Plesalčeve boleče mišice ali krvaveči prsti na nogah nato postanejo nepomembni, saj se s to vztrajnostjo lahko združi z nečim, kar presega njegov lastni jaz. Tudi v našem vsakdanjem življenju je morda skrivnost za osvoboditev od lastnih omejitev in meja v vrednosti discipline, če jo le vztrajno razvijamo, namesto da se ji izogibamo.

MOČ PLESA IZHAJA IZ SPOSOBNOSTI PLESALCA, DA SE SREČA Z ARHETIPI, KI SO VELIKO VEČJI OD NJEGA SAMEGA, IN POSTANE KANAL, KI JIH DELI Z GLEDALCEM.

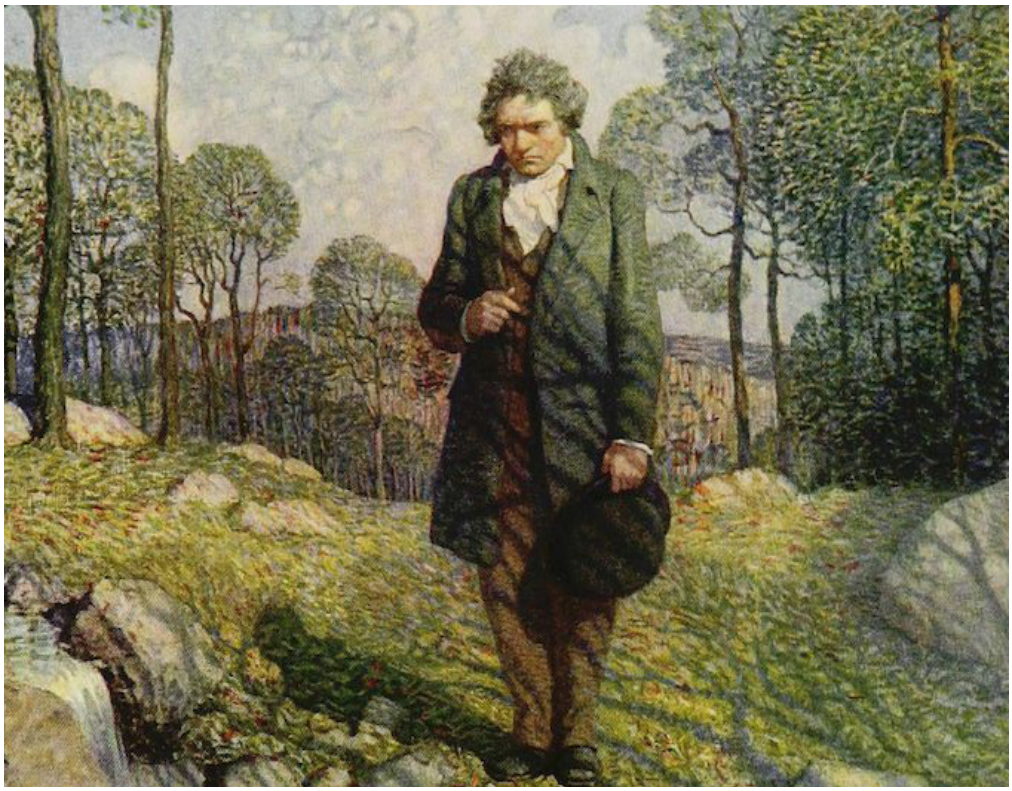

Zgolj obvladovanje tehnike ni dovolj, da bi ganili občinstvo. Moč plesa izhaja iz sposobnosti plesalca, da se sreča z arhetipi, ki so veliko večji od njega samega in postane kanal, ki jih deli z gledalcem. Kot ambiciozna filozofinja se zavedam, da uprizoritvene umetnosti torej niso namenjene razkazovanju fizične spretnosti, temveč da občinstvu omogočijo, da postane del harmonije življenja. V indijskih plesnih oblikah si na primer plesalec prizadeva postati bog, boginja ali arhetip v trenutku nastopa. Na ta način občinstvo povabi, da se dotakne božanskega vidika v sebi. Plesalec mora torej hkrati zaznavati in deliti, ne da bi razlikoval med obema. V naravi vidimo, da vsako živo bitje hkrati prejema in daje, ko izpolnjuje svojo vlogo. Podobno lahko v svojem življenju črpamo navdih, da prepoznamo, da dajanje in prejemanje nista nasprotji, saj dejansko ležita na enem neprekinjenem spektru.

Ples lahko torej tako izvajalcu kot gledalcu omogoči, da se za trenutek srečata s pravo naravo resničnosti – z enim življenjem pod številnimi protislovji na površini in z mirnostjo v središču nenehnega gibanja. Če si vsak dan prizadevamo dotakniti se enotnosti v srcu navidezne mnogoterosti življenja, lahko vsak od nas postane plesalec, uglašen z ritmom življenja.

BEETHOVEN IN VZVIŠENO

JULIAN SCOTT

Branje o Beethovnovem življenju me je spomnilo na to, kar so govorili o sumerskem junaku Gilgamešu – da je bil dve tretjini božanski, tretjino pa človek in da je bilo zaradi njegovega človeškega dela zelo težko živeti z njim. Če poslušate Beethovnovo glasbo – *Simfonijo št. 3, Eroico; Koncert za klavir št. 5, Imperator; Patetično sonato, sonato Appassionata* in sonato *V mesečini,* če omenimo le nekaj njegovih najbolj znanih del – boste morda lahko prepoznali "božanski" del skladatelja. In če preberete trilogijo Johna Sucheta o Beethovnovem življenju ali katero koli Beethovnovo biografijo, boste videli človeško plat, ki je bila včasih neznosna celo za njegove najbližje prijatelje. V tem članku bom podal oba vidika in razmislil, kaj nam povesta o umetnosti, umetniku, idealizmu, človeštvu in življenju na splošno.

Za tiste, ki ne poznajo tega umetnika in njegove glasbe, je tukaj nekaj podrobnosti o njegovem življenju in delu.

Ludwig van Beethoven se je rodil leta 1770 v Bonnu, na bregovih veličastne reke Ren in v senci hriba Drachenfels, kjer naj bi se zgodila legendarna bitka med Siegfriedom in zmajem. Mladega Beethovna je hrib že od zgodnjih let nenavadno privlačil, občudoval je njegovo skalnato in mogočno prisotnost, morda v pričakovanju elementarne moči glasbe, ki jo bo kasneje ustvaril.

Bil je "drugačen" otrok, kar je njegov dedek, prav tako Ludwig, glavni dvorni glasbenik (Kapelmeister) v Bonnu, prepoznal kot znamenje velike glasbene usode, a je to motilo njegove starše, zlasti njegovega razuzdanega očeta, prav tako dvornega glasbenika, ki pa je svoje talente zapravljal v lokalnih gostilnah. Ko mu je zmanjkalo denarja, se je odločil, da bo sina vzgojil kot čudežnega otroka, tako kot so vzgajali Mozarta, in tako se je v zgodnjih jutranjih urah vračal domov iz gostilne, ga zbudil in silil, da je ure in ure vadil. Ludwig je izstopal kot drugačen tudi v šoli in je zaradi tega trpel.

Pri spopadanju z vsemi temi stiskami v otroštvu sta mu pomagala zelo odločna, celo trmasta volja in prepričanje, da mu je usojeno postati veliki glasbenik. Skozi vse življenje ga je navdihoval tudi spomin na dedka, ki je umrl, ko je bil star komaj tri ali štiri leta, a ga je obravnaval s posebnim spoštovanjem in naklonjenostjo.

Enako odločen je bil, da ne bo postal samo dvorni glasbenik, ampak da si bo utrl svojo pot, tako kot je to do neke mere storil Mozart. Takoj, ko je le mogel, mu je uspelo priti na Dunaj, takratno glasbeno prestolnico Evrope, kjer se je na kratko srečal z Mozartom, ki ga je naučil nepozabne lekcije: *"Preproste teme so najboljše"*. Zanimivo je videti, kako lahko nekoga, ki je dovzeten, kratko srečanje in en sam nauk spremljata do konca življenja in postaneta trajen vpliv. Primer ene od teh preprostih tem lahko slišite v 2. stavku *Patetične sonate*.

Na Dunaju je prišel pod mecenstvo več aristokratov, kot so bili princ Lichnowski, knez Lobkowitz in nadvojvoda Rudolf, cesarjev brat.

Ljubil je geslo *"svoboda, enakost, bratstvo"* – ideale francoske revolucije, in prav zaradi tega je sprva podpiral Napoleona, ki je takrat osvajal preostalo Evropo. V "ponižnem Korzičanu" je videl uvod v novo dobo, ki bo odpravila krivice razrednega sistema in vodila v svet, kjer bodo *"vsi ljudje bratje"*, kot pravi besedilo *Ode radosti* na koncu njegove *Simfonije št. 9*. Ko pa je bil Napoleon kronan za cesarja, je Beethoven postal razočaran in zato umaknil posvetilo svoje *Simfonije št. 3, Bonaparte* ter jo namesto tega posvetil knezu Lobkowitzu.

Vedno je bil najsrečnejši v družbi glasbenikov, z nekaterimi od njih je pil v taverni Labod. Več prijateljev mu je pomagalo pri glasbenem delu in v praktičnih vidikih življenja, vendar je bil pogosto nesramen in gospodovalen tako do njih kot do svojih trpečih služabnikov in najemodajalcev, katerih najemniki so se pogosto pritoževali nad njegovo navado igranja klavirja in topotanja sredi noči.

Prelomnica v Beethovnovem življenju se je zgodila, ko je bival v Heiligenstadtu, majhnem mestu zunaj Dunaja, kamor je odšel skladati. Tam je spoznal, da postaja vse bolj gluh, kar ga je pahnilo v obup, predvsem zaradi posledic za njegovo glasbo. Kmalu je postal nezmožen nastopati ali dirigirati. A najhujše se ni zgodilo – še vedno je lahko skladal, ker je glasbo slišal v glavi in jo zapisal. Sčasoma za skladanje sploh ni več potreboval klavirja.

"Danes sem srečal skladatelja Beethovna. Bolj gorečega, živahnega in globokega umetnika še nisem srečal. Popolnoma razumem, zakaj se mu svet tako čudi."
Goethe

V globinah svojega obupa je napisal svojo oporoko – tako imenovano *Heiligenstadtsko oporoko,* ki večinoma ne govori o razpolaganju z njegovim skromnim premoženjem, temveč o njegovi ljubezni do človeštva in o tem, kako so ga napačno razumeli kot "mizantropa" (sovražnika človeštva), kar je pripisal svoji gluhosti, zaradi katere se je izogibal družbi drugih, ker se z njimi ni mogel sporazumevati.

Sedaj bi rad pogledal kontrast med njegovo veličastno glasbo in njegovim pogosto grozljivim značajem. Med branjem o njegovem življenju sem se večkrat spraševal, zakaj so ga njegovi prijatelji in meceni prenašali in zdelo se je, da ne le da občudujejo njegovo glasbo, ampak da so do njega gojili iskreno ljubezen in naklonjenost kljub njegovi pogosti nesramnosti, nerazumnosti in včasih celo krutosti. Prišel sem do zaključka, da je bilo to zato, ker so lahko videli, da je Beethovnova veličastna glasba pravi izraz njegove lastne duše, duše, ki je bila polna lepote in ljubezni do človeštva. Ker so ga dobro poznali, so lahko skozi njegovo grobo zunanjost videli boljši jaz v njem in so mu tako odpustili številne napake.

Po srečanju z Beethovnom je pesnik Goethe svoji ženi napisal: *"Danes sem srečal skladatelja Beethovna. Bolj gorečega, živahnega in globokega umetnika še nisem srečal. Popolnoma razumem, zakaj se mu svet tako čudi."* Naslednji dan je po ponovnem srečanju zapisal: *"Beethovnov talent me osuplja. Igra izvrstno. Žal pa ima popolnoma neobvladljivo osebnost. Resda se ne moti, če se mu svet zdi gnusen, a s tem ga ne naredi nič prijetnejšega ne zase ne za druge. Hkrati si zasluži veliko odpuščanje in veliko pomilovanja, saj njegova gluhost narašča ..."*

Mislim, da je Goethe to dobro izrazil. Nekateri geniji, kot sta Goethe sam in skladatelj Haydn, so bili zelo vsestranski posamezniki. Drugi, kot je Beethoven, pa ne. Spet se vrnemo k "dve tretjini božanskega in eni tretjini človeškega". Kar zadeva človeški del, se nekateri z njim spopadajo bolje kot drugi, nekateri pa se v življenju soočajo s težjimi okoliščinami.

Kaj si je Beethoven mislil o svojem kolegu geniju, Goetheju? Tukaj je njegov nekoliko oster komentar založniku, potem ko je videl Goetheja, kako se priklanja cesarici (česar sam ni hotel storiti): *"Goethe preveč uživa v dvornem vzdušju, veliko bolj, kot se spodobi za pesnika. Kako lahko v tem pogledu kritiziramo druge virtuoze, ko lahko celo pesniki, ki bi morali veljati za najpomembnejše učitelje naroda, pozabijo na vse ostalo, ko se soočijo z bliščem?"*

Kar zadeva njegovo glasbo, sem uporabil besedo "vzvišeno", ker mislim, da povzema njeno kakovost. Beethoven je imel v življenju veliko težav poleg gluhosti, od razočaranih ljubezenskih afer do družinskih težav in mnogih drugih. Vendar se po mojem mnenju nič od tega ne odraža v njegovi glasbi. Nasprotno, ko je skladal, je pobegnil pred svojimi težavami in svojim značajem. Šel je k svoji duši. Šel je v "glasbena nebesa", kjer je slišal glasbo, ki jo je nato prenesel v svoja dela.

Tako lahko v njegovi glasbi slišimo vse vrste čustev, a vsa so brez kakršne koli nizkotnosti ali nečistosti. Obstajajo junaška, plemenita čustva, lepota, skrivnost in celo magija; obstaja nežnost, ljubezen v najvišjem pomenu besede, podobe nežnih potokov ali silovitih neviht, pa tudi veselje, živahnost in vedrina.

Ta glasba, ki je bila ponujena kot dar človeštvu iz višjega dela Beethovnove duše, je resnično imela preobrazben učinek na tisoče, morda milijone ljudi. Na neki točki v njegovi *Simfoniji št. 5* (tisti z znamenitim uvodom) je veteran, star vojak, spontano vstal, ne da bi se mogel zadržati, in vzkliknil: *"Naj živi cesar!"* (To je bil čas po osvoboditvi Dunaja in porazu Napoleona). In mnogi posamezniki so pisali o tem, kako jim je Beethovnova glasba dobesedno rešila življenja zaradi svojega sporočila o zmagi nad stisko.

Ustanovitelj Nove Akropole, Jorge Livraga, je nekoč zapisal, da je umetnost brez sporočila kot ovojnica brez pisma. Kakšno je bilo torej Beethovnovo sporočilo? Z lastnimi besedami je

"Ne gre samo za note same, ampak za tisto, kar se skriva za njimi."
Beethoven

dejal (po Suchetu): *"Moja glasba uči, kaj je življenje."* To se morda zdi nekoliko nejasno z razumskega vidika, a je v resnici zelo globoko. Življenja ni mogoče pospraviti v predalček, ampak JE in je povsod in v vsem. Ni se nanašal le na fizično življenje ali celo energijo. Kot je David Suchet na neki točki napisal: *"Ne opisujem narave, ustvarjam jo v zvoku."* In drugje pravi: *"Ne gre samo za note same, ampak za tisto, kar se skriva za njimi."* Podobno življenje ni samo fizična narava, ampak tisto, kar se skriva za njo. Ko torej na primer piše *Pastoralno, Simfonijo št. 6*, ne posnema zvokov ptičjega petja s flavto ali pikolo, ampak nam prenaša tisto, kar se skriva za temi zvoki. Platon je kritiziral "imitativno umetnost" in mislim, da bi se Beethoven z njim strinjal. Ni posnemal, ampak je ustvaril – s pomočjo, kot je sam priznal, svoje "muze" – ene tistih muz, ki so si jih stari Grki predstavljali kot devet privrženk Apolona, velikega boga glasbe in lepote, ali pa so jih hindujci simbolizirali v obliki nebeških Gandharv.

Nihče od nas ne more skladati glasbe, kot jo je ustvarjal Beethoven, toda zahvaljujoč njegovim junaškim prizadevanjem, da bi dal obliko temu, kar je bilo v njem, lahko vsi potujemo v deželo duše in izkusimo lepoto, skrivnost, magijo, slavo in spokojno veselje teh glasbenih nebes.

UMETNOST PREDANOSTI

KANIKA MEHRA

V zgodnjih jutranjih urah se je cesar Akbar prebudil ob sladkem melodičnem petju Haridasa, guruja slavnega pevca svojega dvora, Tansena. Haridas je pel jutranjo rago. Prevzeti Akbar je vprašal, zakaj Tansen ne zmore peti kot njegov guru Haridas. Tansen je odgovoril, da je med njim in njegovim učiteljem ena velika razlika – medtem ko je on pel za svojega gospoda Akbarja, Velikega, je Haridas pel za gospodarja vesolja – Boga.

Tansen se nanaša na element predanosti, ki Haridasovo umetnost dvigne v višjo izkušnjo, v kraljestvo božanskega, v večno in neskončno, ki gani dušo. Vidik predanosti je navdihoval staroindijske umetnike vseh zvrsti in ga je mogoče videti v različnih oblikah plesa, poezije, glasbe, arhitekture in slikarstva. Pri tem je očitno, da so staroindijski umetniki namerno stremeli k temu, da bi nevidno in neomejeno ujeli z vidnimi in omejenimi sredstvi, s čimer so ustvarili most med brezobličnim in obliko. Predanost, o kateri govorimo tukaj, ni predanost osebnemu bogu ali verski entiteti, temveč božanskemu, ki predstavlja ideal, absolutno.

Predanost je oblika ljubezni, močna sila privlačnosti, ki človeka žene naprej, ne s slepim prepričanjem, temveč s prepričanjem, ki izhaja iz neposredne izkušnje, iz *vedenja*. Omeniti velja, da predmet te edinstvene oblike ljubezni ni nujno oprijemljiv ali merljiv. Poganja umetnika, ki je na neskončni poti, ki vodi k skrivnosti, da bi ujel globlje in vedno natančnejše razumevanje arhetipa lepote. Zato je predanost ključ, ki aspirantu omogoča, da se premakne od znanega in domačega v področje neznanega, neomejenega in večnega.

Dr. Anand Kentish Coomaraswamy je dejal, da je indijska umetnost v bistvu religiozna, in dodal, da je zavestni cilj njene umetnosti posnemanje božanstva. Veliki izziv je bil

torej izraziti neskončno in brezpogojno naravo božanskega v končnih izrazih. Sankaracarya je molil: *"O Gospod, odpusti mi tri grehe: v kontemplaciji sem se oblekel v podobo Tebe samega, ki nima oblike; v hvali sem opisoval Tebe, ki presegaš vse lastnosti; in pri obiskovanju svetišč sem prezrl Tvojo vseprisotnost."* Težnja je dotakniti se arupe, neoprijemljivega, z uporabo oprijemljivih sredstev. Zato je bila umetnost zaradi umetnosti same v Indiji neznana.

Opazovati moramo celostno kakovost indijske umetnosti; enotnost mnogih oblik in umetniških izkušenj. Naj gre za miniaturno slikarstvo, glasbo ali v kamen vklesane templje, vsaka priča o moči predanosti in vztrajnosti umetnika. Annie Besant to lepo ubesedi: *"Indijska umetnost je cvet drevesa*

MNOGI STARODAVNI INDIJSKI UMETNIKI SE NIKOLI NISO VIDELI KOT USTVARJALCI SVOJE UMETNOSTI. UMETNIK SAM NI BIL POMEMBEN; BIL JE PONIŽEN KANAL PRENOSA, MEDTEM KO JE BOŽANSKO EDINI RESNIČNI USTVARJALEC.

božanske modrosti, polna predlogov iz nevidnih svetov, ki si prizadeva izraziti neizrekljivo, in je nikoli ni mogoče razumeti zgolj s čustvenim in intelektualnim vidikom; le v luči duha je mogoče uzreti njen notranji pomen." Iz tega sledi, da si mora pravi umetnik zavestno prizadevati, da njegova umetnost ne postane izraz njegovih mnenj, misli in čustev, saj bi ti le popačili in omejili neskončno načelo lepote, ga naredili subjektivnega in delnega. Namesto tega mora njegova umetnost delovati kot kanal, skozi katerega objektivno zajame in prenese načelo lepote.

Zato pravijo, da se mnogi starodavni indijski umetniki nikoli niso imeli za ustvarjalce svoje umetnosti. Pri enem samem umetniškem delu je pogosto sodelovalo nešteto anonimnih umetnikov. Niso prevzeli lastništva svojih stvaritev, ki so bile namenjene kot daritve. Namesto tega je bil umetnik sam nepomemben; skromen kanal prenosa, medtem ko je božansko edini pravi stvarnik.

Ta pobožni vidik je bil tako vpliven, tudi na področju poezije in literature, da se je razvila celotna zvrst, znana kot gibanje *bhakti*, ki slavi to predanost, v skoraj transu podobni predaji božanskemu, ki je bilo včasih obravnavano kot učitelj, včasih kot starš, včasih pa celo kot ljubimec. Skozi gibanje *bhakti* vidimo pesnike, ki se obračajo k skrivnostnemu, lepemu in svetemu. Morda je eden najvidnejših primerov tega pesnik Kabir iz 15. stoletja, ki je pisal čudovite *dohe*, verze, da bi ponazoril svojo predanost.

Kar je vidno, ni resnica.
Kar je, se ne da izreči.
Zaupanje ne pride brez videnja
niti razumevanje brez besed.
Modri doume z znanjem.
Za nevedne je to le čudež.
Nekateri častijo brezobličnega Boga,
nekateri častijo njegove različne oblike.
V čem je ta onkraj teh lastnosti?
Samo poznavalec ve.
Da glasbe ni mogoče napisati,
kako lahko potem napišemo note?
Kabir pravi, le zavedanje bo premagalo iluzijo.

Tudi v plesu vidimo, da so bili vsi klasični sistemi namenjeni kot daritve, ki naj bi se izvajale izključno v templjih kot način posnemanja posvečenega božanstva in kanaliziranja z njim povezanih arhetipov skozi gibanje in čustva. Tempelj Thillai Nataraja iz 12. stoletja v Chidambaramu (Tamil Nadu) prikazuje kipe v 108 položajih plesa *Bharatnatyam*, zapleteno izrezljane v pravokotne plošče. Poleg tega 18 rok osrednje skulpture Nataraja izraža mudre plesa *Bharatnatyam*, kot da bi se jezik plesa uporabljal za doseganje tega, kar božanstvo predstavlja.

Ob svetovnem dnevu filozofije umetnica plesa *Mohini Attam*, Miti Desai, citira odlomek iz svetih spisov, da bi opisala svoje razumevanje vloge plesa: *"Iz brezobličnega prihaja oblika in oblika vas popelje nazaj v brezoblično."* Pojasnjuje, da je klasični indijski ples lestev, ki vam lahko ponudi vpogled v brezoblično, če si upate splezati po njenih prečkah. Tradicionalno je ples, znan kot *Brahmananda-sahodara*, brat dvojček samega Brahme, Stvarnika.

Starodavne kulture so predlagale različne tehnike za usmerjanje božanskosti v naša življenja. Stari Egipt govori o konceptu *Ma'at* – v življenju delovati pravično, tako da si drznemo izpolniti svoj potencial – ali, kot bi rekli v indijski tradiciji, da uresničimo svojo *Svadharmo*. Podobno je Buda predpisal osemčleno pot.

V bistvu gre za različne oblike opisovanja filozofskega načina življenja, ki jih klasične tradicije ponujajo po vsem svetu. Včasih se sprašujem: kaj, če bi tudi mi hrepeneli po lepoti v svojem življenju, tako kot so to počeli starodavni umetniki? Ali bi lahko obstajal način, da bi svoja življenja spremenili v umetniška dela? Če bi svoje življenje uporabili kot platno in vrline kot paleto barv, bi lahko vsakdo postal umetnik svojega življenja. Namesto da bi vadili glasilke in glasbene note, lahko izvajamo svoj *riyaaz*, svojo vsakodnevno prakso, tako da vadimo vrline, da s tem razkrijemo lepoto in etiko, ki ležita v naših srcih. Morda bi lahko uporabili navdih starodavnih umetnikov, da bi živeli življenje s predanostjo resnici in objektivnosti, onkraj ega in subjektivnih mnenj ali prepričanj, ki povzročajo ločevanje. Morda nas lahko predanost resnici vodi do izpolnitve namena, da postanemo kanal lepote in dobrote.

RIMSKA NEKROPOLA V ŠEMPETRU ~ MORSKI GRIFON

STJEPAN PALAJSA

Kamni. Tišina. Nekaj kipov, ki jih je zgodovina pustila za sabo. A če se v Šempetru ne ustaviš le z očmi, temveč s celim bitjem, začutiš, da ne stojiš v muzeju preteklosti, temveč v živi pripovedi sedanjosti.

To ni kraj smrti. To je kraj med svetovi. Kraj, kjer se človek nehote vpraša, kaj ostane, ko odpade vse, kar je bilo tvoje: ime, bogastvo, moč, slava.

Predstavitev motiva:

Morski grifon

Morski grifon je mitsko bitje – pol orel, pol lev, z repom ribe. Na rimskih nagrobnikih se pojavlja kot varuh, kot tisti, ki stoji na meji med dvema svetovoma. Orlov del predstavlja jasno videnje, razločnost in vztrajnost duha, ki se ne boji višine resnice.

Levji del simbolizira pogum, voljo, pokončnost in notranjo plemenitost človeka. Ribji rep pomeni spust v vodo – v element skrivnosti, očiščenja in tišine. Kaže na trenutek, ko duša ne hodi več po kopnem življenja, temveč se pogumno potopi v nevidno, v prvobitnost.

Morski grifon spominja, da se človeku ne bo sodilo na podlagi imena, moči ali bogastva, temveč resnice njegove notranjosti. Je mistični stražar zavesti – čuvar, ki zre v dve smeri: v vidni in nevidni svet. Njegova vloga je skromna, a sveta: spremlja dušo do praga, kjer se resnica razodene.

Morski grifon ni zver, ki ogroža. Je stražar prehoda.
Ni drame. Ni strahu. Je mirna sprememba elementa.
Morski grifon ne reče: "To je konec."
Temveč: "Vodim te v novo življenje."

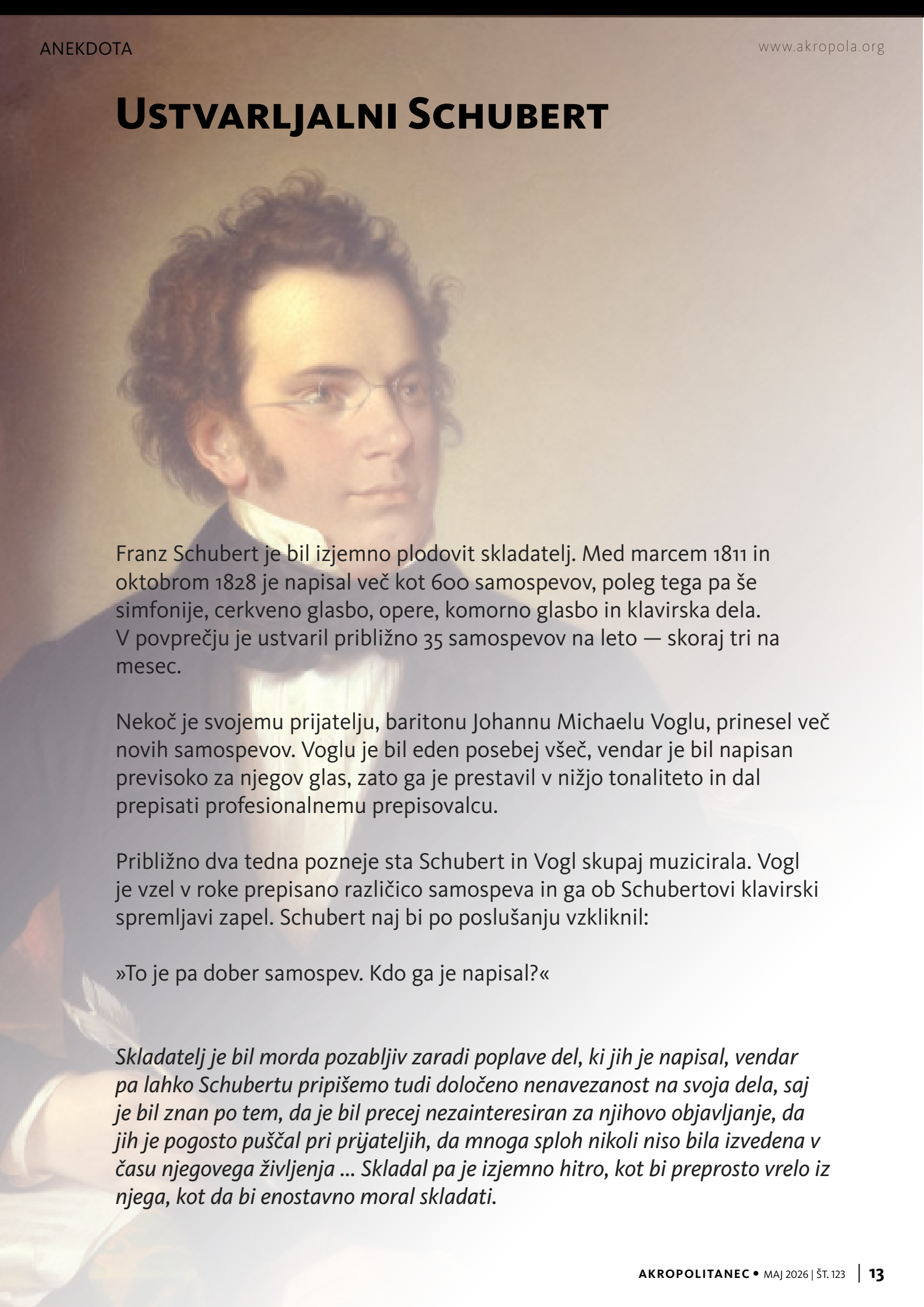
RIMSKA NEKROPOLA, ŠEMPETER, 2. STOL.

In tiho nadaljuje: "Nosim te proti obali večnosti. Resnica te ne bo našla v tem, kar si imel, temveč v tem, kar si bil."
Ne vzbuja strahu. Vabi: "Bodi vreden svetlobe, v katero vstopaš."

Zato Rimljani pred njim niso čutili groze, temveč globoko spoštovanje. Ta motiv ne slavi smrti – slavi prehod. Novo življenje.

Izdelovanje arheoloških replik je del projekta Nove Akropole za promocijo rimske nekropole v Šempetru. Oglej si!

Ustvarljalni Schubert

Franz Schubert je bil izjemno plodovit skladatelj. Med marcem 1811 in oktobrom 1828 je napisal več kot 600 samospevov, poleg tega pa še simfonije, cerkveno glasbo, opere, komorno glasbo in klavirska dela. V povprečju je ustvaril približno 35 samospevov na leto — skoraj tri na mesec.

Nekoč je svojemu prijatelju, baritonu Johannu Michaelu Voglu, prinesel več novih samospevov. Voglu je bil eden posebej všeč, vendar je bil napisan previsoko za njegov glas, zato ga je prestavil v nižjo tonaliteto in dal prepisati profesionalnemu prepisovalcu.

Približno dva tedna pozneje sta Schubert in Vogl skupaj muzicirala. Vogl je vzel v roke prepisano različico samospeva in ga ob Schubertovi klavirski spremljavi zapel. Schubert naj bi po poslušanju vzkliknil:

»To je pa dober samospev. Kdo ga je napisal?«

Skladatelj je bil morda pozabljiv zaradi poplave del, ki jih je napisal, vendar pa lahko Schubertu pripišemo tudi določeno nenavezanost na svoja dela, saj je bil znan po tem, da je bil precej nezainteresiran za njihovo objavljanje, da jih je pogosto puščal pri prijateljih, da mnoga sploh nikoli niso bila izvedena v času njegovega življenja ... Skladal pa je izjemno hitro, kot bi preprosto vrelo iz njega, kot da bi enostavno moral skladati.

Umetnost, resnična umetnost, je tista lepota, čista harmonija,
ki razsvetljuje in dviguje, ko prebuja najboljše v nas.

Jorge Angel Livraga

www.akropola.org